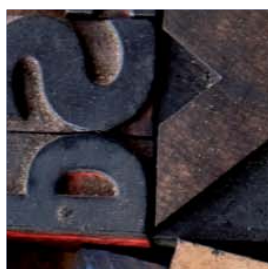

Mòdul 3

Guia didàctica per treballar l'ortografia a l'aula

Daniel Gabarró

ÍNDEX

Introducció 3

1. Activitats de preparació 4

1.1 Test per comprovar que es reuneixen les condicions prèvies 4

1.2 Quin és el secret per tenir bona ortografia?..... 8

1.3 Avaluació prèvia 10

2. Passos 14

2.1 Primer pas: explicitar el significat de «memòria visual» 14

2.2 Segon pas: enfortir la memòria visual 16

2.3 Tercer pas: unir la memòria visual a les paraules 21

2.4 Quart pas: dominar el vocabulari habitual 26

2.5 Cinquè pas: generalitzar i consolidar l'estratègia visual 37

2.6 Sisè pas: reciclar el vocabulari 48

2.7 Setè pas: aprendre la normativa més útil 51

2.8 Vuitè pas: fer una avaluació final objectiva 57

INTRODUCCIÓ

En aquest mòdul plantegem, com a forma òptima d'avaluar l'ortografia, la mesura del tant per cent de faltes que fa un estudiant abans i després de realitzar el treball visual ortogràfic. Plantegem aquest tipus d'avaluació perquè és l'única forma objectiva d'avaluar l'ortografia i, per tant, de comprovar la seva superació. Aquesta lectura és una adaptació del quadern *Dominar l'ortografia* de Daniel Gabarró (editorial Boira) i és per a ús exclusiu del professorat.

Creiem molt convenient explicitar a l'alumne quantes faltes fa i dir-li que s'espera que les redueixi. Això l'ajudarà a entendre on ha de focalitzar la seva atenció i a abandonar el paper passiu. En algunes escoles, el fet de no dominar l'ortografia no té cap conseqüència real més enllà d'un comentari desaprovador per part del docent, ja que mai se suspèn només per la mala ortografia. En aquest context, és difícil que l'alumnat vegi la utilitat de tenir bona ortografia. En canvi, el fet d'indicar que per aprovar el curs cal tenir un nivell determinat de correcció ortogràfica fa aterrar una gran part de l'alumnat i l'ajuda a valorar les conseqüències i a esforçar-se per aprendre'n.

Així, en aquest mòdul us presentem una sèrie d'exercicis que es poden fer servir a partir dels 8 anys i fins a l'edat adulta. Només cal utilitzar aquests exercicis un únic cop al llarg de la vida escolar. Quan ja els hàgiu aplicat, podreu seguir amb el treball ortogràfic habitual i comprovareu que els resultats dels vostres alumnes milloren espectacularment. Aquest mòdul, doncs, serveix per optimitzar el treball ortogràfic posterior. **Això s'aconsegueix perquè aquí no ensenyem normes ortogràfiques, sinó l'estratègia mental que segueixen les persones amb bona ortografia.** Un cop aquesta estratègia (basada en la programació neurolingüística, una branca aplicada de la psicologia) s'ha automatitzat, l'ortografia s'aprèn sense esforç.

Per tant, els exercicis que presentem en aquest mòdul...:

- a) Només cal fer-los **un únic cop a la vida**.
- b) Ensenyen **l'estratègia mental** de la bona ortografia.
- c) Ensenyen a **dominar el vocabulari** en què es cometien més faltes.
- d) **Optimitzen qualsevol treball posterior** d'ortografia.
- e) Es poden realitzar **des dels 8 fins als 99 anys**.
- f) **Redueixen les faltes ortogràfiques entre un 50% i un 80%** en poques setmanes.

Hem d'ensenyar al nostre alumnat a fer el mateix procés mental que ens ha dut a nosaltres a dominar l'ortografia. Volem destacar que ensenyarem un **procés**, no un conjunt de normes, ni un vocabulari, ni uns trucs per escriure millor. Quan els alumnes dominin el procés de forma automàtica, la seva millora serà contínua, de la mateixa manera que els passa a totes les persones que tenen bona ortografia: poden o no conèixer una paraula, però quan la vegin escrita, ja no l'oblidaran.

Dotar els nostres alumnes d'una estratègia que processa tot el vocabulari al qual tinguin accés és dotar-los de la possibilitat de millorar tant ara com en el futur (i en totes les llengües que estudiïn, ja que el procés mental sempre és el mateix).

1. ACTIVITATS DE PREPARACIÓ

1.1 Test per comprovar que es reuneixen les condicions prèvies

Objectiu

Realitzar un test per motivar l'alumnat i per detectar les persones que poden tenir una dificultat especial en ortografia.

Tasca que es proposa

Els alumnes han de realitzar el test que presentem en les pàgines 6 i 7 i puntuar-se segons el resultat que n'obtinguin.

Les persones que tinguin dificultats en les preguntes primera i segona necessitaran un reforçament per arribar a llegir i escriure ràpidament, ja que aquestes habilitats són coneixements previs imprescindibles per dominar l'ortografia.

Les persones que contestin negativament les preguntes tercera i quarta tindran poca motivació. Això pot posar en perill el resultat del treball que proposem. Seria interessant tenir-ho al cap per tal de fer-los un seguiment més proper.

Les persones amb poca memòria visual (les que tinguin dificultat per recordar la imatge de les preguntes 5 i 6) no han de patir: en la proposta d'aquest mòdul es treballa la memòria visual de forma sistemàtica.

Possibilitats d'ampliació

Establir un diàleg en què es comenti de quina manera l'interès o les habilitats prèvies (velocitat lectora, constància, voluntat, focalització de l'atenció, etc.) poden influir en l'aprenentatge.

Posar en comú les estratègies que utilitza cada alumne per automotivar-se davant de l'estudi, especialment en feines feixugues.

Animar els alumnes a redactar un "contracte/compromís" personal davant la feina: que cada estudiant escrigui a què es compromet i ho llegeixi i ho signi públicament com a compromís públic i, sobretot, com a compromís amb si mateix.

Pots millorar en ortografia?

1. Llegeix un text qualsevol durant un minut i després contesta: quantes paraules has pogut llegir correctament?
 - a) Menys de 50.
 - b) Entre 50 i 75.
 - c) Més de 75.

2. Quan escrius habitualment, fas errades d'ortografia?
 - a) Cap o molt poques.
 - b) Les normals.
 - c) Bastantes o moltes.

3. Vols escriure fent poques errades?
 - a) M'és igual.
 - b) D'acord.
 - c) Sí, m'encantaria!

4. Tens constància per treballar 20 minuts al dia?
 - a) Molt poca.
 - b) A vegades.
 - c) Sí, quan m'ho proposo.

5. Imagina en Superman.
 - a) No puc.
 - b) L'imagino una mica.
 - c) És fàcil: porta roba vermella i blava.

6. Recorda el teu primer cognom. Sense escriure'l, saps quina és la tercera lletra començant a comptar pel final?
- a) Ni idea.
 - b) Crec que sí.
 - c) Sí, ho sé amb seguretat.

Solucions:

Cada resposta A val 0 punts, cada resposta B val 1 punt i cada resposta C val 3 punts.

D'11 a 18 punts: aquests exercicis et resultaran molt útils i milloraràs molt.

De 5 a 10 punts: aquests exercicis t'aniran bé.

De 0 a 4 punts: segurament no trauràs profit d'aquests exercicis.

NOTA: si en la primera pregunta has contestat A, cal que llegeixis més ràpid abans de poder treure profit d'aquests exercicis.

1.2 Quin és el secret per tenir bona ortografia?

Objectiu

Presentar la idea clau del treball ortogràfic que realitzarem: per tenir bona ortografia cal usar la **memòria visual**. Les persones amb bona ortografia “veuen” dins el seu cap les paraules i les “copien”. “Dir-se” les paraules no és una bona estratègia ortogràfica.

Cal que ens adonem que si no tenim la imatge d'una paraula no la podrem escriure i que és llavors quan ens cal cercar una estratègia per escriure-la bé: cercar-la en el diccionari, preguntar-la, substituir-la per un sinònim, pensar si el mot segueix alguna norma ortogràfica que coneguem, etc.

Tasca que es proposa

Hem de llegir i comentar la fitxa de les pàgines 9 i 10 en gran grup i assegurar-nos que la idea clau ha estat entesa.

Possibilitats d'ampliació

Podem aprofitar l'ocasió per establir un diàleg sobre com “sap” cada alumne com s'escriu un mot determinat. Hauríem de fer parlar, especialment, l'alumnat que té bona ortografia.

També podem investigar sobre com s'està segur de no saber escriure una paraula: en general, les persones amb bona ortografia saben que la desconeixen perquè no tenen una imatge de la paraula prou clara per escriure-la sense dubtes.

Podria ser una bona idea obrir diàlegs sobre processos mentals aplicats a altres àrees acadèmiques (matemàtiques, geografia, anglès, etc.). De fet, la memòria visual és important per a moltes habilitats (per recordar mapes o il·lustracions, per a la geometria, etc.), però, per la seva banda, la memòria auditiva serveix més per a altres coses (per recordar poemes o les

taules de multiplicar, per escriure, etc.) i la memòria cinètica és útil en altres àrees (educació física, art plàstic, teatre, etc.). Intentar descobrir les estratègies mentals útils per a altres àrees o assignatures pot ser un repte molt enriquidor, perquè afavoreix la consciència i la metacognició de l'alumnat.

Quin és el secret per tenir bona ortografia?

Tenir bona ortografia sense esforç és fàcil si en dominem el secret. De fet, totes les persones amb bona ortografia fan el mateix.

Saps quin és aquest secret? Molt senzill: “veure” les lletres de les paraules en la teva ment. Sí. Totes les persones amb bona ortografia “veuen” al seu cap les paraules que volen escriure. El que fan és copiar al full les paraules que “veuen” en la seva ment!

En canvi, intentar escriure sense errades ortogràfiques escoltant les lletres d'una paraula una a una NO funciona. Escoltar els sons porta a cometre errors perquè hi ha lletres que no sonen (com la /h/) o que poden sonar igual que altres (com la /s/, la /ss/, la /c/ i la /ç/). El so no ens ofereix cap pista segura per escriure les paraules; no segueixis aquesta estratègia. Si et dius les paraules per comprovar-ne l'ortografia, sempre t'equivocaràs. El que has de fer és aprendre a veure les paraules en la teva ment.

Veure les lletres en la teva ment és tan fàcil com recordar en Superman o el teu cognom: només és qüestió d'aprendre'n el truc i practicar. Aquests exercicis t'ajudaran a fer-ho. Quan dominis el secret, escriure sense errades serà tan senzill com copiar del teu cap!

A més, un cop hagis fet els exercicis següents, veuràs com aprofites qualsevol treball ortogràfic que facis posteriorment.

T'hi animes? Doncs, endavant!

1.3 Avaluació prèvia

Objectiu

Avaluar objectivament el nivell ortogràfic de l'alumnat.

Tasca que es proposa

Es proposa una avaluació en dues parts:

- La primera part consisteix a dictar 100 de les 112 paraules que generen més errades i que es troben llistades en la darrera pàgina d'aquest mòdul. Aquest dictat es pot fer en un sol dia o en un parell de dies. Cal treure, després, el tant per cent dels mots escrits correctament de cada estudiant. Aquest serà el seu punt de partida respecte al vocabulari cacogràfic (és a dir, respecte a les paraules que estadísticament presenten més faltes ortogràfiques).
- La segona part consisteix a escriure una redacció (o diverses en diferents dies) amb un total de més de 400 paraules (per tal que el volum de mots sigui estadísticament significatiu), corregir les paraules mal escrites i comptabilitzar-les. Multiplicant el nombre de paraules mal escrites per 100 i dividint-lo per les paraules totals obtindrem el tant per cent d'errors ortogràfics. No és necessari que les redaccions siguin de llengua; si són d'una altra assignatura, l'alumnat aprendrà a esforçar-se i a generalitzar els aprenentatges ortogràfics en totes les àrees (a més, això també ajudarà a fer que l'ortografia sigui valorada de la mateixa manera per tots els professors, encara que no ensenyin llengua).

Cal observar que si una paraula té, per exemple, tres errors, no hem de comptabilitzar tres errors, sinó només un: l'alumne haurà demostrat que ignora la paraula.

Comenteu amb l'alumnat el seu nivell d'errors actual i comuniqueu-li que haurà de disminuir aquest percentatge en els exercicis posteriors.

Si avaluem segons el percentatge, obtindrem una mesura objectiva de l'ortografia del nostre alumnat. Caldria incorporar aquesta forma d'avaluació a tot el centre educatiu i a tots els cursos.

Possibilitats d'ampliació

Si agafem textos escrits lliurement per l'alumnat i fem el mateix, tindrem un volum més gran de paraules i el marge d'error serà més petit. Podem agafar qualsevol text lliure que no sigui fruit d'una còpia. Vigileu amb els textos que són respostes a preguntes tancades dels llibres de text, ja que sovint els alumnes busquen la resposta en el text i la transcriuen (per tant, es tracta d'una còpia encoberta). **Per mesurar el nivell ortogràfic, només serveixen els textos lliures.**

Tingueu present que fer pública la situació des de la qual parteix cada alumne facilita que cada persona sigui conscient de la seva ubicació dins el nivell del curs. Però també és cert que hi ha alumnes que es poden sentir incòmodes en saber que la seva puntuació es farà pública. Així, doncs, un altre objectiu pot ser que els alumnes comprenguin que el grup classe és un espai d'ajuda mútua i que només des de la sinceritat i l'acceptació de la realitat podran rebre l'ajuda que necessitin.

El teu punt de partida

Amb aquests exercicis, les teves errades ortogràfiques disminuiran entre un 50% i un 80%. Per comprovar-ho, farem una prova abans de començar-los i una altra en acabar-los.

Primera part de la prova: dictat de les paraules més freqüents

Demana a algú que et dicti 100 paraules a l'atzar del llistat de paraules en què es cometen més errors. Després demana-li que te les corregeixi.

Si quan et dicten una paraula no tens total seguretat quant a la seva ortografia, NO l'escriguis. Posa una ratlla en lloc seu. Aquest exercici serveix per veure el teu nivell inicial: si escrius sense estar-ne segur, t'estaràs enganyant.

Quantes paraules has escrit correctament?

Quantes no has escrit o has escrit malament?

Aquest és el teu punt de partida pel que fa al vocabulari més habitual.

Segona part de la prova: redacció lliure

Escriu una redacció de més de 400 paraules (o recull diversos textos breus que hagi escrit i que sumin aquesta quantitat de paraules) sense consultar el diccionari, copiar o fer preguntes sobre l'ortografia. D'aquesta manera, quan te'l corregeixin, sabràs el teu nivell ortogràfic actual.

Per conèixer el percentatge d'errades ortogràfiques, fes l'operació següent:

$$\frac{(\text{Nombre d'errades} \times 100)}{\text{Nombre de paraules escrites}} = \% \text{ d'errades ortogràfiques}$$

Quin tant per cent d'errades ortogràfiques fas ara?

Ànims! Ja veuràs que quan acabis els exercicis hauràs millorat molt!

2. PASSOS

2.1 Primer pas: explicitar el significat de «memòria visual»

Objectius

- Assegurar-nos que totes les persones de la classe entenen que quan parlem de «**memòria visual**» ens referim a **la capacitat de recordar imatges que hem vist prèviament**.
- Ensenyar als alumnes els passos que, a partir d'aquest punt, seguirem per tal que s'impliquin en el seu propi procés d'aprenentatge.

Tasca que es proposa

Primer, es proposa als alumnes que recordin una imatge que coneguin (el logotip d'una marca, en Tintín, en Mickey Mouse, etc.), la dibuixin i s'adonin que, per fer-ho, han de recuperar imatges que hagin vist prèviament i que precisament això és «fer servir la memòria visual»; després, han de llegir i entendre els passos que es faran a continuació per aprendre el procés mental que porta a dominar l'ortografia.

Possibilitats d'ampliació

Podem proposar al grup classe fer una definició de «memòria visual». Podria ser una cosa així: «la capacitat de recordar imatges que hem vist prèviament».

També podem parlar d'altres tipus de memòria, com l'auditiva (per recordar cançons, per exemple), l'olfactiva (per recordar olors), la gustativa (per recordar sabors), o la cinètica (per recordar moviments, per exemple de dansa).

Finalment, podem establir un diàleg amb els alumnes per intentar descobrir quins són els tipus de memòria que s'utilitzen més habitualment a l'escola. Hem de fer-los entendre que cada record ha de ser evocat en el canal adequat (i que, per exemple, un record que és visual no pot ser

recordat de forma olfactiva) i insistir que per dominar l'ortografia es requereix fer servir la memòria visual i que qualsevol altra memòria aplicada a l'ortografia no donarà el resultat esperat.

Què és la memòria visual?

Quan recordem marques comercials, personatges de pel·lícules o coses similars fem servir la memòria visual.

Per exemple, pots recordar l'aspecte d'en Tintín, d'en Mickey Mouse o del logotip d'una marca prou bé per dibuixar-lo?

Per dibuixar-lo has fet servir la memòria visual.

En la vida quotidiana usem moltes vegades la memòria visual sense adonar-nos-en. Ara l'utilitzarem de forma conscient per tal de millorar en ortografia. Per fer-ho, seguirem els set passos següents:

1. Enfortirem la teva memòria visual.
2. Unirem la teva memòria visual a l'ortografia.
3. Aprenderàs les paraules en què més faltes es cometen i així els teus textos milloraran molt.
4. T'explicarem alguns trucs per millorar en ortografia durant la vida quotidiana.
5. T'ajudarem a eliminar les errades del vocabulari que fas servir quan escrius pel teu compte.
6. Et mostrarem les normes ortogràfiques més fonamentals.
7. Faràs una prova final que demostrarà la teva millora.

Quan hakis completat tots els passos, l'ortografia et resultarà fàcil i aniràs millorant amb cada classe de llengua.

2.2 Segon pas: enfortir la memòria visual

Objectius

- Assegurar-nos que totes les persones de la classe tenen la memòria visual mínimament desenvolupada.
- Enfortir la memòria visual de l'alumnat.

Tasca que es proposa

Primer de tot, s'han de retallar les figures geomètriques que hi ha en la fitxa de la pàgina 19.

A partir d'aquí, els alumnes han de treballar per parelles: un d'ells mira dues targetes i en fa una "foto mental" (guarda en la seva memòria visual les dues figures en l'ordre en què estan: fa realment "una fotografia"); llavors l'altre les tapa de manera que la seva parella no les pugui veure i li fa cinc preguntes sobre la forma de les figures («quina forma té la figura vermella?», «quina forma té la que està a l'esquerra?», «quina forma té la que està entre el cercle i el triangle?», etc.), sobre els seus colors («el cercle de quin color és?», «la primera de quin color és?», «la que està entre el triangle i el quadrat de quin color és?», etc.) o sobre el lloc que ocupen («en quina posició es troba la primera figura?», «en quina posició es troba el cercle?», «en quina posició es troba la figura que hi ha entre el cercle i el triangle?», etc.).

Després, els alumnes s'han d'intercanviar els papers: qui preguntava, ara contesta, i a l'inrevés. S'han de fer diverses rondes de preguntes canviant de paper cada vegada.

Quan ja es fa bé amb dues figures, es prova amb tres, i després amb quatre, i després amb cinc...

En el moment en què tota la classe domini un mínim de quatre figures, podem passar al pas següent. No importa que hi hagi alumnes que dominin moltes figures: el que volem és que

tots arribin a recordar visualment, com a mínim, quatre figures, la qual cosa voldrà dir que ja hauran enfortit suficientment la seva memòria visual.

Aquest exercici ha de durar un màxim de deu minuts diaris (cinc minuts per a cada membre de la parella) i s'ha de fer preferiblement en dies consecutius fins que tots els alumnes dominin almenys quatre figures (habitualment es tarda unes dues o tres setmanes).

Si no és possible fer l'exercici cada dia durant deu minuts, podem demanar als alumnes que el facin a casa. També podem fer que un alumne amb unes dificultats especials faci parella amb un alumne responsable per tal que treballi amb ell cada dia durant cinc minuts abans de sortir al pati.

Possibilitats d'ampliació

Seria convenient fer l'exercici a la pissarra per assegurar-nos que, abans que es posin a fer-lo per parelles, tots els alumnes entenguin la mecànica de l'exercici i quin tipus de preguntes han de fer.

També va bé posar a la pissarra les tipologies de preguntes possibles: sobre el color, sobre la forma i sobre la posició.

Podem dir a l'alumnat que té permís per fer preguntes "amb trampa", com per exemple, quan no hi hagi cap triangle, preguntar de quin color és el triangle. Com que la seva parella ha de tenir les imatges al cap, li pot contestar tranquil·lament que no hi ha cap triangle.

L'alumnat que ho vulgui, pot modificar algunes figures (pintant-les de colors diferents, per exemple) o afegir-ne de noves.

Per no perdre les imatges, convé guardar-les en un sobre o lloc similar.

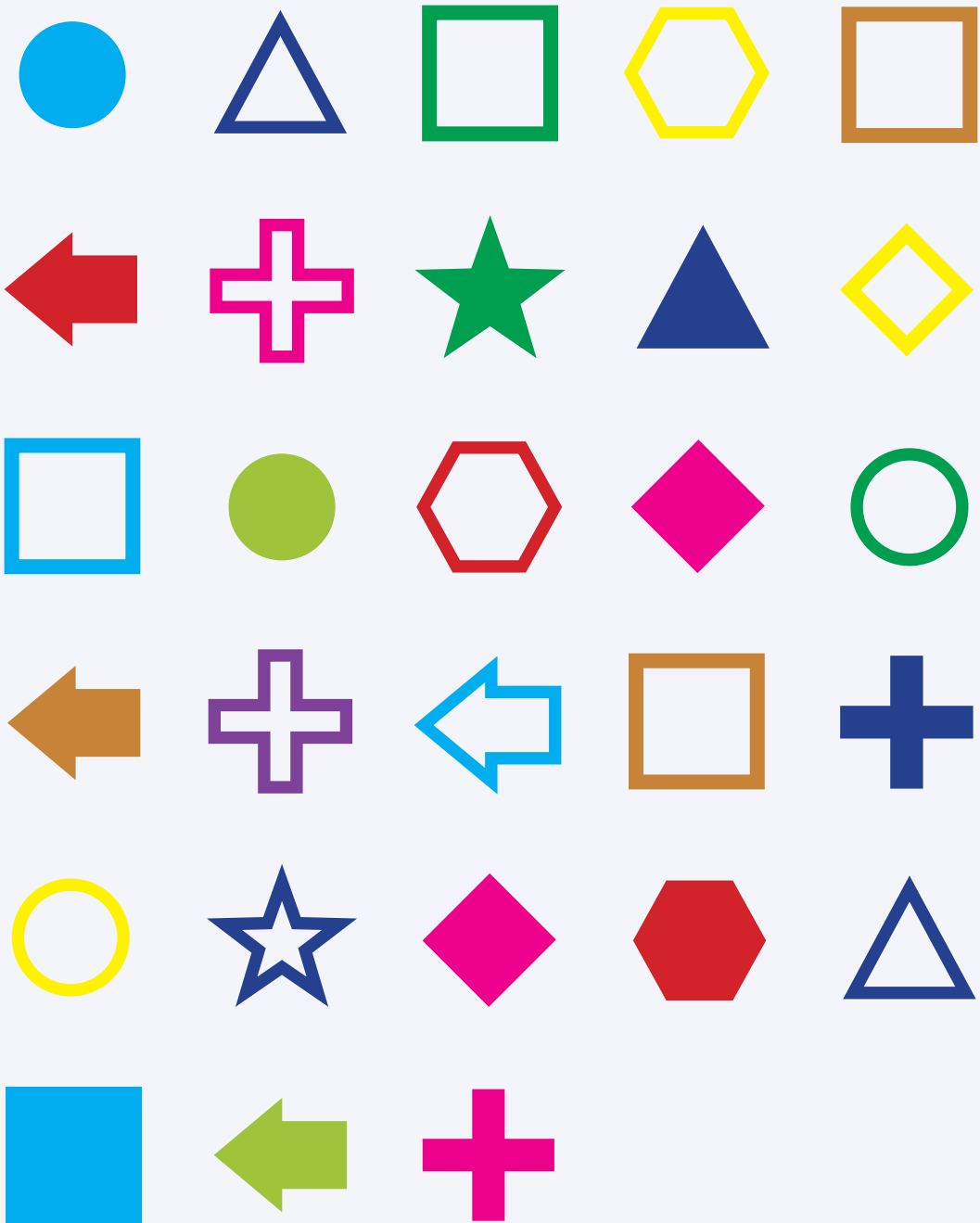
Als alumnes que tinguin més dificultats els podem suggerir que practiquin a casa o bé que practiquin amb altres companys de classe a estones dins de l'horari escolar.

El treball autònom per parelles ofereix un espai perquè els alumnes es facin càrrec del seu propi aprenentatge i també perquè compreguin experimentalment que és important aprendre i ajudar-se entre iguals. També podem iniciar un diàleg sobre què vol dir estudiar, ajudar-se, fer-se responsables de l'aprenentatge propi, etc.

Enfortir la memòria visual

Retalla aquestes figures geomètriques:

Demana a un company que col·loqui dues figures damunt la taula i te les ensenyi.

Mira-les fins que, en tancar els ulls, segueixis veient-les en la teva ment.

Demana al company que les tapi i que et faci cinc preguntes sobre elles.

Exemples de preguntes que et poden fer:

- Sobre la forma:
 - Quina forma té la figura vermella?
 - Quina forma té la figura que es troba a l'esquerra?
 - Quina forma té la figura que es troba entre el cercle i el triangle?

- Sobre els colors:
 - De quin color és la primera figura?
 - De quin color és el triangle?
 - De quin color és la figura que hi ha entre el cercle i el triangle?

- Sobre el lloc que ocupen:
 - En quina posició es troba la figura vermella?
 - En quina posició es troba el cercle?
 - En quina posició es troba la figura que hi ha entre el cercle i el triangle?

Practica aquesta activitat diversos dies fins que puguis veure fàcilment en la teva ment quatre figures.

Quan contestis bé totes les preguntes que et facin amb quatre figures, pots passar a l'exercici següent.

Si t'atreveixes, fes-ho amb cinc figures... i després amb més. Quin serà el teu rècord?

2.3 Tercer pas: unir la memòria visual a les paraules

Objectiu

Que l'alumnat **vinculi de forma inconscient i automàtica l'ortografia a la imatge visual de les paraules**, és a dir, que en voler escriure un mot, l'alumnat recordi la imatge d'aquesta paraula immediatament.

Tasca que es proposa

Primer de tot, s'han de retallar les paraules amb lletres de colors que hi ha en la fitxa de la pàgina 24.

A partir d'aquí, els alumnes han de treballar per parelles: un membre de la parella mostra una paraula de dues lletres i demana a l'altre que en faci una "foto mental" de forma que, en tancar els ulls, segueixi "veient-la" en el seu cap. A continuació, tapa la paraula i fa cinc preguntes a la seva parella. Les dues primeres preguntes són obligatòries i hauran de ser, necessàriament, les següents:

1. **«Lletreja la paraula començant pel final.»** Aquesta ha de ser obligatòriament la primera pregunta, ja que és impossible contestar-la si no es "veu" la paraula i, per tant, ajuda a automatitzar el gest de crear la imatge mental. Per exemple, la paraula «sí», lletrejada des del final, seria: «"i" amb accent tancat, "essa"».
2. **«Lletreja la paraula començant pel principi.»** Per exemple, la paraula «sí», lletrejada des del principi, seria: «"essa", "i" amb accent tancat».

Les altres tres preguntes són lliures, i poden ser sobre el color («de quin color és la primera lletra?», «de quin color és la lletra /s/?», «de quin color és la lletra que va abans de la lletra amb accent?», «de quin color és la lletra de davant de la lletra verda?», etc.), sobre la posició («quin lloc ocupa la lletra /s/?», «quin lloc ocupa la lletra vermella?», etc.) i sobre les lletres («hi ha alguna essa doble?», «l'accent és obert o tancat?», «hi ha alguna be alta?», etc.).

Val la pena fer aquest exercici cada dia, però només durant uns deu minuts diaris (cinc minuts per a cada membre de la parella), preferiblement en dies consecutius, fins que tothom domini les paraules de fins a quatre lletres, com a mínim. Si no és possible fer-lo cada dia durant deu minuts, es pot demanar als alumnes que el facin a casa.

Habitualment tota la classe domina aquest exercici en dues o tres setmanes. Si algú de la classe només arriba a recordar paraules de fins a tres lletres, pot seguir endavant, però haurà d'estar molt pendents d'ell i demanar-li que segueixi practicant a casa o bé amb l'ajuda d'un company cada dia abans d'anar al pati.

Possibilitats d'ampliació

Seria convenient fer l'exercici a la pissarra per assegurar-nos que, abans que es posin a fer-lo per parelles, tots els alumnes entenguin la mecànica de l'exercici i quin tipus de preguntes han de fer.

També va bé posar a la pissarra les tipologies de preguntes possibles: sobre el color, sobre la forma i sobre les lletres.

Podem dir a l'alumnat que té permís per fer preguntes “amb trampa”, com per exemple, quan no hi hagi cap lletra blava, preguntar quina és la lletra blava. Com que la seva parella ha de tenir les imatges al cap, li pot contestar tranquil·lament que no n'hi ha cap.

L'alumnat que ho vulgui, pot afegir més paraules, sempre que les lletres siguin grans i de colors, preferiblement majúscules i en lletra d'impremta (eviteu la lletra cursiva).

Per no perdre les targetes de les paraules, convé guardar-les en un sobre o lloc similar.

Als alumnes que tinguin més dificultats els podem suggerir que practiquin a casa o bé que practiquin amb altres companys de classe a estones dins de l'horari escolar.

Unir la memòria visual a les paraules

Retalla aquestes paraules amb lletres de colors:

BO RE OU DO VI

NO TO FI TU JA

BÉ MÀ ROC VIL PAL

ROM VOL CAL POU POC

SOL FUM HAC VAL GEL

MIL PES PAS

Demana a un company que et mostri una paraula de dues lletres.

Mira-la fins que, en tancar els ulls, segueixis veient-la en la teva ment.

Demana al company que la tapi i que et faci cinc preguntes sobre ella.

Cal obligatòriament que les dues primeres preguntes siguin aquestes i vagin en aquest ordre:

1. **«Lletreja la paraula començant pel final.»** Per exemple, la paraula «sí», lletrejada des del final, seria: «“i” amb accent tancat, “essa”».
2. **«Lletreja la paraula començant pel principi.»** Per exemple, la paraula «sí», lletrejada des del principi, seria: «“essa”, “i” amb accent tancat».

Les tres preguntes següents són lliures. Exemples de preguntes que et poden fer:

- **Sobre el color:**

- De quin color és la primera lletra?
- De quin color és la lletra /s/?

- **Sobre la posició:**

- Quin lloc ocupa la lletra /s/?
- Quin lloc ocupa la lletra vermella?

Practica aquest exercici tants dies com calgui fins que puguis veure en la teva ment paraules de tres lletres sense dificultat.

Quan siguis capaç de contestar sense equivocar-te a les preguntes sobre paraules de tres lletres, pots passar a l'exercici següent.

Si t'atreveixes, fes-ho amb paraules de quatre lletres o més. Quin serà el teu rècord?

2.4 Quart pas: dominar el vocabulari habitual

Objectius

- Aconseguir que l'alumnat domini l'escriptura del vocabulari cacogràfic més habitual, és a dir, aquelles paraules en què estadísticament es cometen més faltes d'ortografia.
- Aconseguir que cada alumne domini l'escriptura del vocabulari que hagi escrit malament en algun text (dictats, exercicis, redaccions, etc.) i l'incorpori en el seu diccionari de vocabulari que domina.
- Oferir als alumnes dues estratègies per estudiar el vocabulari personal que podran fer servir al llarg de tota la vida: el programa del lloc www.edudigital.es i el **sistema dels quatre sobres**.
- Ensenyar als alumnes diferents tècniques que els puguin ser útils per estudiar el vocabulari que cal dominar. La intenció és que cada alumne utilitzi aquelles tècniques que li donin més bons resultats.

Tasca que es proposa

Els alumnes han de llegir les pàgines en què s'explica com funcionen el programa informàtic del lloc www.edudigital.es, el sistema de sobres i les tècniques d'estudi que recomanem per incorporar paraules en el diccionari mental.

El programa de www.edudigital.es és una bona eina per iniciar el domini de les paraules en què més errades es cometen en català. Aquest programa també es pot usar per dominar mots en castellà i anglès. La versió bàsica del programa és gratuïta i permet dominar les 100 paraules en què més errades es produeixen estadísticament en català, a més d'introduir 25 paraules del vocabulari personal. La versió *premium* del programa permet dominar més de 250 paraules fonamentals en català i afegir infinits mots personals.

Amb el sistema dels quatre sobres també es treballen (en blocs de 28 paraules) les paraules en què més errades es cometien en català. Quan ja es domini la primera llista, es pot continuar amb la següent. Lògicament, aquest exercici reforça el treball que es fa amb el programa informàtic.

Per utilitzar el sistema dels quatre sobres es necessiten quatre sobres (seguint les instruccions detallades en la pàgina 29 d'aquest mòdul) i els retallables de les pàgines 33, 34, 35 i 36.

Quan la majoria dels alumnes ja es trobin estudiant el vocabulari número 3, hem d'explicar al grup classe que aquest estudi de vocabulari ha de continuar i que possiblement durarà tota la seva vida acadèmica. De fet, el programa de www.edudigital.es té aquesta intenció: és un company de viatge per a tota la vida acadèmica per tal de tenir una eina simple d'estudi del vocabulari fins a arribar a l'excel·lència ortogràfica.

Quan el gruix de la classe estigui estudiant la llista de paraules 3 o la 4, podem passar al cinquè pas.

Dominar el vocabulari habitual

T'animem a dominar el vocabulari en què es produeixen més faltes ortogràfiques. Primer el treballaràs a través de quatre llistats de paraules que trobaràs més endavant, però després ho faràs estudiant els mots que tu escriguis malament en els teus dictats, exercicis, redaccions, etc.

Per fer aquesta tasca, et proposem el següent:

1. Un programa informàtic i un sistema de sobres per memoritzar els mots.
2. Una sèrie de tècniques per estudiar les paraules.

Serà una forma senzilla i sistemàtica de millorar la teva ortografia.

www.edudigital.es t'ajuda a aprendre el vocabulari

A www.edudigital.es trobaràs un programa informàtic per estudiar les paraules que veuràs tot seguit. Però el programa té més vocabulari i, de fet, s'hi afegixen paraules periòdicament.

És un programa intel·ligent, ja que, un cop t'hi hagi registrat, recordarà la teva puntuació i els mots que hagi fallat i te'ls anirà preguntant més sovint que els altres.

A més, pots personalitzar el programa afegint els mots que hagi fallat en qualsevol dictat, redacció, etc., i te'ls preguntarà. Això et permetrà personalitzar el programa i millorar ràpidament.

Afegir paraules amb lletres difícils puntuación 9150

1) Escribe la palabra que vols afegir.

2) Selecciona les lletres difícils (clic a la lletra), com a mínim una.

3) Definició o pista per reconèixer el mot:

Guardar

Et recomanem fer-hi un màxim de 20 minuts diaris en dues tandes de 10 minuts. Pots usar aquest programa amb l'ordinador, però també amb qualsevol tauleta tàctil o telèfon mòbil.

Passos per aplicar el sistema dels quatre sobres

1. Retalla les paraules per la línia de punts.
2. Mira cada paraula, tanca els ulls i segueix “veient-la” en el teu cap.
3. Lletreja les paraules començant pel final.
4. Lletreja les paraules començant pel principi.
5. Prepara quatre sobres. Marca cada sobre amb un número: «1», «2», «3» i «4».
6. Guarda totes les paraules en el sobre 1. Els altres sobres estan buits encara.
7. Demana a algú que et pregunti les paraules o que te les dicti.
8. Deixa en el sobre 1 les paraules que ignoris o que, tot i haver-les encertat, no dominaves amb total seguretat.
9. Guarda en el sobre 2 les paraules que hagis encertat del sobre 1 i que dominaves amb total seguretat.
10. Procura que et preguntin totes les paraules cada dia com a mínim una vegada.
11. Quan et preguntin les paraules del sobre 1 i les sàpigues, les hauràs de posar en el 2 per a la propera vegada que et preguntin.
12. Quan sàpigues les paraules del sobre 2, les hauràs de posar en el 3 per a la propera vegada que et preguntin.
13. Les paraules del sobre 3 que hagis sabut hauran d'anar en el sobre 4.
14. En el sobre 4 hi haurà les paraules que ja dominis. Aquestes paraules només te les preguntaran un cop per setmana per tal de garantir que no les oblidis.
15. Si falles en una paraula de qualsevol sobre, hauràs de col·locar-la en el sobre 1 perquè torni a començar el circuit.
16. Quan et quedin poques paraules en els tres primers sobres, afegeix-ne de noves.

És important que estudiis les paraules de cada sobre diàriament tal com t'hem explicat: mirant-les, recordant-ne la imatge, lletrejant-les des del final, i lletrejant-les des del principi.

En lloc de sobres, pots usar quatre pinces d'estendre la roba, quatre clips, o altres objectes similars.

Tècniques d'estudi de vocabulari útils

Les tècniques d'estudi següents et serviran per dominar les llistes de vocabulari. Prova-les totes i escull les que et siguin més útils per aprendre el vocabulari. En el futur no les necessitaràs, ja que cada cop que vegis una paraula nova la memoritzaràs sense esforç, però fes-les servir fins que això succeeixi.

També pots ampliar el teu vocabulari aplicant aquestes tècniques en paraules que et cridin l'atenció en llegir un llibre, en veure-les en un anunci, en llegir-les en un envàs, etc.

Tècniques d'estudi de vocabulari:

1. Mira la paraula sense dir-ne les lletres. Tanca els ulls i continua "veient-la".
2. Mira la paraula sense dir-ne les lletres. Tanca els ulls i continua "veient-la", però ara en el color que prefereixis. Intenta que contrasti amb el fons i que es vegi clarament (exemple: **HORA**).

3. Imagina la paraula escrita a l'aire, com si a l'aire hi hagués una pissarra invisible.
4. Imagina la paraula escrita a l'aire i ressegueix-la, també a l'aire, amb el dit índex.
5. Escriu amb el dit índex la paraula a l'aire, com si l'aire fos una pissarra i el dit fos el guix.
6. Si la paraula és massa llarga, marca'n la part difícil (exemple: /**primavera**/).
7. Escriu imaginàriament en un color diferent la part difícil de la paraula (exemple: /**cova**/).
8. Imagina't escrivint correctament la paraula en un concurs de televisió, mentre tothom t'aplaudeix.
9. Segueix qualsevol de les tècniques anteriors i ves dient en veu baixa les lletres difícils.
10. Si sempre t'oblides de com s'escriu la paraula, busca'n una altra de semblant que sí que dominis (per exemple: /tres/ i /tros/).
11. Fes famílies de paraules (per exemple: /cavall/, /cavaller/, /cavalleria/, etc.).
12. Fes un dibuix que et recordi la lletra que et costa (exemple: escriu /bota/ de manera que la /b/ tingui forma de bota).

13. Si sovint et costa “veure” les paraules mentalment, potser has d'aplicar canvis en l'estratègia que fas servir per recordar-les. Prova de fer una imatge més gran de la paraula, d'imaginar-te que el sol la il·lumina o bé d'imaginar que té un fons blanc mentre que les lletres són negres. També te la pots imaginar una mica més a prop o més lluny, allà on la vegis millor.

Prova d'aplicar els canvis que es proposen en la darrera tècnica per veure en la teva ment la paraula /traç/.

Has “vist” la imatge de la paraula...

- Més gran ?
- Més il·luminada?
- Amb un fons clar?
- Amb lletres negres?
- Més a prop?
- Més lluny?

Si has observat alguna millora, aplica l'estratègia a partir d'ara!

Vocabulari més habitual (1)

Estudia la llista següent. Quan ja la dominis amb la tècnica dels sobres, passa a la segona llista de vocabulari més habitual.

Si et costa veure les paraules en la teva ment, imagina-les més grans, més properes, o amb més llum i escrites en negre sobre un fons clar. Així les veus millor? A partir d'ara, fes-ho sempre d'aquesta manera en la teva ment.

a vegades	això	hi ha	hivern
bonic/bonica	demà	vegada	hora
avui	després	home	hospital
allí	bé¹	jo	intel·ligència
allà	feliç	meu/meva²	història
ahir	guerra	seu/seva³	verd
així	habitació	nou/nova	vull

- «Bé» només porta accent quan significa «correctament» (com en la frase «ho ha fet molt bé») i no porta accent quan és l'animal o el nom de la lletra.
- La forma «meua» també és correcta.
- La forma «seua» també és correcta.

Vocabulari més habitual (2)

Estudia aquesta llista. Recorda aplicar la tècnica que hem explicat. També pots provar una altra tècnica diferent: imaginar les paraules escrites a l'aire i resseguir-les amb el teu dit.

avi/àvia	boca	dalt	obert
aquí	barca	a baix	bèstia
avió	ceba	avisar	vaixell
arribar	col·legi	excursió	cotxe
arbre	col·laborar	govern	sempre
anglès	cova	matemàtiques	també
anava⁴	covard	llavors	vosaltres

4. Tots els verbs acabats en «ava» s'escriuen amb /v/. També els acabats en «aves», «àvem», «àveu» i «aven».

Vocabulari més habitual (3)

Estudia aquesta llista fent servir la tècnica que hem explicat abans.

També pots utilitzar aquesta altra tècnica d'estudi: imagina't en un concurs de televisió en què has de lletrejar les paraules. Les escrius en una pissarra gran (has de veure-les mentre les escrius) i tothom t'aplaudeix després de fer-ho bé.

cavall	viatge	vell/vella⁵	dèbil
mitjó	escriure	prohibir	formatge
blanc	text	prova	germà/germana
botiga	vostre	selva	equivocar
bossa	volia	vaiet	entrepà
vídeo	treballar	veí/veïna	alcohol
visual	treball	vent	aigua/aigües

5. La paraula «vell» vol dir que té força anys. Amb /b/ significaria «bonic».

Vocabulari més habitual (4)

Aquí tens l'última llista de les paraules més habituals. Aprèn-les seguint els passos que hem explicat anteriorment. Utilitza el sistema dels quatre sobres per estudiar les paraules fins que les dominis.

aprovar	bitllet	excepte	mou/movia
assignatura	butxaca	gimnàstica	núvol
avançar	conviure	habitatge	paraigua/ paraigües
aventura	alt/alta	il·lusió	rellotge
avorrir	dibuix	jove	temps
beguda	deures	llenguatge	vacances
balcó	estalviar	vermell	meravellós/ meravellosa

2.5 Cinquè pas: generalitzar i consolidar l'estratègia visual

Objectius

- Realitzar exercicis per consolidar l'estratègia visual aplicada a l'ortografia.
- Convertir la còpia, la lectura, els dictats, etc., en activitats que siguin útils per dominar l'ortografia.
- Presentar alguns jocs útils per millorar l'ortografia.

Tasques que es proposen

En l'apartat «Aprofitar el carrer» (pàgines 39 i 40 d'aquest mòdul) es proposa un exercici a fer durant tres setmanes de la vida quotidiana que és molt útil per tal d'automatitzar l'aplicació de la memòria visual per a l'ortografia.

Llegirem les instruccions de l'exercici a classe i animarem els alumnes a fer-lo. Cada dia els preguntarem com els ha anat i quines paraules han treballat. Podem posar una graella a classe amb 21 quadres que anirem ratllant, a mesura que passin els dies, just després de preguntar als alumnes com els ha anat l'exercici. Així tothom tindrà l'exercici present durant aquests 21 dies.

En les pàgines 40 i 41 es proposa una tècnica per aprendre els mots difícils amb què ens trobem mentre llegim. Per tal de practicar-la, oferim un dictat. Només cal llegir l'explicació i fer el que s'hi demana pel que fa al text de la pàgina 41, titulat «Seré qui hagi decidit ser».

En les pàgines 41, 42 i 43 hi ha una variació de l'exercici anterior que proposem per tal que l'aprenentatge quedi ben consolidat i es generalitzi a qualsevol lectura o dictat que es faci. Cal llegir les instruccions i fer el dictat. En la valoració del dictat, cal apuntar els mots que s'hagin escrit malament i afegir-los al programa de www.edudigital.es o al circuit de sobres.

En la pàgina 44 trobareu instruccions per tal que el que els alumnes copiïn del llibre o de la pissarra els sigui útil ortogràficament. Cal llegir les instruccions de la pàgina, comentar-les amb els alumnes, i fer-los practicar amb el text que es proposa: «Comerç just».

En les pàgines 45 i 46 hi ha la descripció de quatre jocs diferents que serveixen per practicar i estudiar el vocabulari bàsic. La proposta de joc en gran grup pot tenir una durada de només 10 minuts, però resulta molt útil i emocionant. Us convidem a provar-los tots quatre.

En la pàgina 47 trobareu uns consells clau per tal que la lectura sigui útil per aprendre ortografia. Només cal llegir-los i comentar-los perquè els alumnes els coneguin i els duguin a la pràctica en les seves lectures.

Possibilitats d'ampliació

Els diferents dictats i textos d'aquest apartat presenten temes fonamentals per millorar les relacions positives i l'autoestima dins la classe.

El text «Seré qui hagi decidit ser» aborda el tema de l'assetjament escolar. Podeu aprofitar-lo per demanar a l'alumnat que digui si a classe hi ha algú que és maltractat i, en cas afirmatiu, de qui es tracta. Sovint els professors no ens assabentem d'aquests casos perquè succeeixen en espais no vigilats: als lavabos, al pati, als passadissos, etc. Aproveiteu per esbrinar qui maltracta. A www.xtec.cat/~jcollell/ trobareu eines per abordar aquest tema i resoldre'l. Només una anotació: les víctimes necessiten suport, però també les persones agressores necessiten ajuda per aprendre a relacionar-se; finalment, també les persones "neutrals" s'han d'adonar que la seva "neutralitat" ha facilitat aquesta violència. Es tracta d'abordar totes les facetes del tema.

El text «Famílies que estimen» pot donar peu a parlar de la diversitat familiar i a augmentar l'autoestima de l'alumnat que viu situacions familiars no habituals (amb els avis, tutelats, en

famílies reconstituïdes, amb dues mares o dos pares, etc.). Si som capaços de donar un espai per parlar d'aquestes famílies, l'alumnat que visqui aquestes realitats podrà ubicar-les amb més normalitat, la seva autoestima augmentarà, i el seu rendiment escolar tindrà més probabilitats de millorar. El silenci, tal com explica el filòsof Didier Eribon, produeix culpabilitat.

El text «L'escola ens fa lliures» pot servir per parlar del paper que té l'escola i de com és una eina per fer-nos més conscients i més lliures.

El text «Comerç just» ofereix grans possibilitats per tractar temes fonamentals com el consumisme, la responsabilitat, la cooperació, les ONG, etc. Lògicament, partint d'aquest text també podem proposar diverses activitats que siguin útils en l'àrea de llengua.

Respecte a l'exercici dels contes que podeu trobar en la pàgina 47 d'aquest mòdul, podem demanar als alumnes que portin a classe contes de quan eren petits i dedicar tres o quatre sessions a fer l'exercici a classe.

Estratègies de consolidació

Aprofitar el carrer

Vivim rodejats de paraules. Les trobem pertot arreu: en cartells, en revistes, en diaris, en senyals, en publicitat, en pintades, en capses... Aquest fet el pots aprofitar a favor teu.

Durant set dies, has de fer el següent: **escull qualsevol mot** que trobis pel carrer (una paraula d'un anunci, d'una placa del carrer, d'una botiga, d'un programa de televisió, de la caixa de cereals de l'esmorzar, etc.), fes una fotografia men-

tal d'aquesta paraula i guarda-la en el teu cap uns segons. Després, **lletreja-la** començant pel final i, en acabar, lletreja-la des del principi. Finalment, escriu-la amb el dit sobre el **palmell de la teva mà** o bé a l'aire utilitzant el teu nas com si fos un guix i l'aire com si fos la pissarra. Has de fer, com a mínim, set paraules diferents cada dia durant set dies. Després, deixa passar tres dies de descans i torna-ho a fer set dies més. En acabar, descansa uns altres tres dies i realitza l'última fase de set dies.

Recorda: set dies, tres de descans, set dies, tres de descans i set dies més. Un mínim de set paraules per dia.

Aprendre ortografia tot llegint

Llegeix el text següent i identifica aquelles paraules que et puguin semblar difícils per algun motiu (un accent, una lletra muda, un so que et costi identificar o pronunciar, etc.).

Per aprendre-te-les, segueix els tres passos següents:

1. Fes-ne una **foto mental** i, quan tinguis la paraula, **lletreja-la des del final fins al principi i després des del principi fins al final**.
2. Escriu-la amb el dit sobre el **palmell de la mà**.
3. **Escriu-la en un full** i comprova que l'has escrit bé. Si no dubtes, ja pots passar a la paraula següent.

Quan ja te les sàpigues, fes aquest dictat:

SERÉ QUI HAGI DECIDIT SER

A vegades, a la classe hi ha alumnes que en maltracten d'altres: se'n riuen, els amaguen objectes, els insulten, fan córrer rumors... Algunes persones de la classe poden pensar que elles tenen sort perquè no els incumbeix, perquè les víctimes són altres alumnes. Però no és així. No intervenir davant una injustícia és ser-ne còmplice. Si sabem d'una persona que ho passa malament a l'aula, hem de fer-hi alguna cosa: parlar amb el professorat, amb la nostra família, amb la persona que l'agredeix...

Les persones que agredeixen altres alumnes tenen un problema, una incapacitat clara d'estimar, de valorar cada persona pel que és. Si no resolen aquest problema, en el futur seran persones adultes odioses i desequilibrades.

Però els que veuen les injustícies i no actuen també seran odiosos, per indiferents, per cruels.

De gran seràs qui hagis decidit ser. Qui vols ser, tu?

Dictat creuat per parelles

Aquest és un exercici excel·lent per millorar la teva memòria visual vinculada a l'ortografia. La mecànica és molt senzilla: escull un text d'un llibre qualsevol i busca un company amb qui puguis fer l'exercici. Tu i el teu company heu d'estar molt separats: un a cada punta de la classe, en taules diferents.

Qui dicta **mira la primera frase que ha de dictar**, deixa el dictat al lloc allunyat on està, es dirigeix fins al costat de la persona que escriu, s'hi espera un minut en silenci, i llavors (passat el minut) li dicta la primera frase. **Qui dicta ha d'avisar l'altra persona si s'equivoca** en escriure algun mot i li ha de dir com l'ha d'escriure. En acabar de dictar la primera frase, torna al lloc on té el dictat (recorda que ha d'estar allunyat) i fa el mateix amb la segona frase. Cal fer-ho així fins que s'acabi el dictat. Finalment, el dictat s'ha de corregir mirant el text original. Després es canvien els papers: **qui escrivia passa a dictar i a l'inrevés**.

Prova-ho amb aquests dos dictats:

- Dictat 1:

FAMÍLIES QUE ESTIMEN

Cada família és diferent. Hi ha famílies amb molts fills i d'altres amb un de sol o sense.

Hi ha alumnes que viuen amb el seu pare i la seva mare, o només amb el seu pare, o només amb la seva mare, o amb els avis, o que tenen dues mares o que viuen amb la nova parella de la mare o del pare...

No és cert que tothom tingui un pare i una mare... Hi ha qui en té quatre, qui no en té o qui en té de repetits: dues mares o dos pares! També hi ha famílies que viuen dues al mateix habitatge, o qui viu amb una família diferent de la seva biològica perquè l'han adoptat...

Cada família és diferent, però el que compta és sentir-se feliç i estimat per la família.

- Dictat 2:

L'ESCOLA ENS FA LLIURES

L'escola serveix perquè siguis més lliure. T'ofereix eines, coneixements i habilitats per poder comprendre el món i viure en ell. La seva missió no és només donar-te coneixements concrets, sinó ajudar-te a créixer globalment, a conquerir la teva maduresa, a conèixer les teves emocions i a viure responsablement.

Ningú no pot aprendre per tu. Únicament tu pots fer l'esforç d'aprendre: fes-lo. Esforça't!

No t'equivoquis: el professorat és el teu aliat, l'escola és la teva amiga. Sense l'escola, la teva vida adulta seria molt difícil.

Tingues-ho sempre present i valora i tingues cura de l'escola. Esforça't per ser la persona valuosa que mereixes ser.

Valoració del dictat:

Hi ha alguna paraula que no hagi corregit quan estaves dictant? T'has equivocat en algun mot quan et dictaven? En quins mots?

La còpia

Molt sovint a classe copiem textos de la pissarra. Aquesta és la millor manera d'utilitzar la còpia per aprendre ortografia:

1. Llegeix tot el text. Fes-te una idea del seu significat.
2. Ara, llegeix-ne un tros curt.
3. Fixa't si conté paraules amb alguna dificultat (accents, hacs, etc.).
4. Tanca els ulls i segueix veient aquestes paraules en la teva ment.
5. Escribe aquest tros curt mentre el segueixes veient en la teva ment, especialment les parts que et resultin difícils.
6. Comprova que ho has fet bé comparant el que has escrit amb el text original. Si no ho has fet bé, esborra-ho i torna al punt 2.
7. Segueix copiant.

Segueix aquests passos per copiar el text següent i practica aquest tipus de còpia durant cinc dies. Després fes-ho sempre així quan hagis de copiar.

COMERÇ JUST

A moltes persones els agrada anar a comprar pel simple fet de mirar i trobar articles bonics i bé de preu. Però en anar a comprar no hem de mirar únicament el preu o la bellesa de l'objecte. També hem de comprovar que ha estat fabricat i venut de forma justa: pagant bé a qui el fabrica, amb mesures de seguretat, sense contractar menors d'edat, amb materials ecològics...

Comprant objectes justos, ajudarem a construir un món millor on també nosaltres serem tractats amb justícia.

Jocs en petit grup

Heus aquí uns jocs que pots practicar en petit grup per millorar l'ortografia i aprendre més vocabulari. Segur que t'agraden i, a més, et seran útils:

- **A apostar.** Cada jugador rep un nombre de fitxes o punts per apostar. Un jugador pregunta una paraula. Els que creguin que la saben escriure poden apostar el nombre de fitxes que vulguin deixant-les al centre del tauler. Els que no s'atreveixin a apostar es poden retirar després de pagar una fitxa al centre del tauler. En escriure el mot, les fitxes es reparteixen a parts iguals entre els que l'hagin escrit bé. Les persones que s'hagin equivocat en escriure'l no obtenen cap fitxa i en paguen quatre (que es repartiran, juntament amb les del tauler, entre els que l'hagin escrit bé). Si tothom falla, les fitxes apostades es deixen al centre per a la paraula següent.
- **A apostar i apujar.** Aquest joc és igual que l'anterior però amb la diferència que les persones que aposten poden demanar que s'apugi l'aposta i afegir un, dos o més mots (fins a un màxim de sis) al que s'ha d'escriure. Per guanyar el que hi ha apostat al centre del tauler s'han d'escriure correctament tots els mots apostats. Les persones que s'equivoquin en escriure no obtenen cap fitxa i en paguen quatre per cada paraula mal escrita. Els que s'hagin retirat només paguen una fitxa.
- **Oca ortogràfica.** És com un joc de l'oca tradicional, però en aquest, per poder moure, s'ha de saber escriure correctament el nombre de paraules que s'hagi pactat al principi del torn (una, dues o tres). Si s'han escrit totes bé, es pot moure fitxa; si hi ha una errada, no es pot moure. Quan es cau a la mort, a l'hostal, al pou o a qualsevol casella dolenta, no s'ha d'escriure cap paraula.

Joc en gran grup

1. Escolliu un text qualsevol. Pot ser d'un llibre de text, d'una novel·la, d'una revista, etc., l'única condició és que tothom el tingui. Estudieu-lo tot mirant de fixar-vos especialment en els mots que presentin alguna dificultat ortogràfica evident.
2. Ajunteu-vos per parelles i ajudeu-vos mútuament; comproveu que els dos domineu el significat i l'escriptura dels mots difícils.
3. Partiu la classe en dos equips (també pot partir-se en tres). Una persona d'un equip surt a la pissarra i una persona de l'altre equip li demana que lletregi una paraula del text (recordeu que s'han d'incloure els accents i dir si són oberts o tancats). Si la persona preguntada contesta bé, seu perquè s'ha salvat. Si no sap contestar o s'equivoca, segueix dreta i algú altre de l'equip contrari li demana que lletregi una altra paraula.
4. Guanya l'equip que abans de 5 minuts (o el temps que marqui el mestre) tingui tots els seus integrants asseguts. Si els membres de tots els equips s'han assegut abans de 5 minuts, guanya l'equip que ho ha fet abans.
5. Podeu inventar variants del joc afegint preguntes de vocabulari, a més de les ortogràfiques.

La lectura

Heus aquí un truc que et servirà per millorar la teva ortografia amb qualsevol lectura en la vida quotidiana:

1. Llegeix el que vulguis: un còmic, un conte, una novel·la, una revista, un diari esportiu, etc.
2. Mentre llegeixis, fixa't en tres paraules que et costin en cada pàgina.
3. Imagina una d'aquestes paraules en la teva ment.
4. Lletreja-la començant pel final.
5. Després lletreja-la començant pel principi.
6. Fes igual amb les altres dues paraules.
7. Segueix llegint.
8. Fes igual en cada pàgina. Amb el temps milloraràs molt.

Els contes

Un truc excel·lent per millorar ràpidament l'ortografia amb la lectura són els contes. Així, et proposem l'activitat següent:

1. Busca un conte de quan tenies quatre o cinc anys. Tindrà molt poques pàgines i només dues o tres línies de text en cada pàgina.
2. Llegeix el conte memoritzant-ne l'ortografia tal com t'hem explicat en el punt anterior.
3. Fes que algú et dicti el text (també pots fer-ho tu mateix mitjançant un MP3 o similar).

2.6 Sisè pas: reciclar el vocabulari

Objectius

- Aconseguir que l'alumnat integri i domini aquelles paraules en les quals fa faltes d'ortografia.
- Assegurar-nos que l'alumnat treballa el vocabulari personal i l'estudia amb el programa de www.edudigital.es i/o amb el sistema de sobres fins a dominar-lo.

Tasca que es proposa

Després que els alumnes recullin les seves llibretes dels dos últims anys, s'han de recopiar les paraules que estaven marcades com a mal escrites i incorporar-les al programa de www.edudigital.es o bé al full fotocopiable «El meu propi vocabulari» (pàgina 50 d'aquest mòdul). A continuació s'ha de treballar aquest vocabulari en grups d'entre 25 i 28 mots cada vegada. Quan aquests mots ja es dominin, se n'hauran d'afegir més fins a dominar tot el vocabulari que l'alumne hagi fallat en els últims dos anys. Naturalment, no caldrà incloure els mots que ja estaven en les llistes que s'han estudiat prèviament (la qual cosa eliminarà moltes paraules), però sí que caldrà treballar els altres mots.

A partir d'ara, els alumnes han d'estudiar amb aquest sistema qualsevol paraula que hagin escrit malament: serà una forma d'arribar a l'excel·lència en ortografia.

Possibilitats d'ampliació

Demana als teus alumnes que deixin en una capsula les paraules que hagin fallat. Si classifiques totes aquestes paraules al cap d'uns mesos, veureu que n'hi ha que estan molt repetides i d'altres que surten molt poc. Les paraules que surten més cops són aquelles que més alumnes han fallat. Si les recolliu, tindreu el vocabulari cacogràfic de la vostra zona i podreu demanar que tota la classe l'introdueixi al programa de www.edudigital.es.

En el futur, el programa de www.edudigital.es incorporarà una funció per tal que el docent pugui introduir un vocabulari específic per a tota una classe. Si guardeu el vocabulari que el vostre alumnat més falla en els textos, tindreu un punt de partida excel·lent.

Reciclar el vocabulari

Aquest pas és fonamental. Ara reciclaràs el teu propi vocabulari. Això té uns resultats fabulosos.

T'ho explico: cada persona té un vocabulari limitat d'uns centenars de paraules. El vocabulari que cadascú utilitza és diferent.

Ara localitzarem les paraules que tu escrius malament i les reciclarem. D'aquesta manera dominaràs perfectament el teu vocabulari habitual i els teus textos seran gairebé perfectes.

A més, amb aquest sistema, cada vegada que cometis una errada tindràs una manera d'aprendre-la... i cada vegada en faràs menys!

Has de fer el que s'indica a continuació:

1. Fes fotocòpies de la pàgina titulada «El meu propi vocabulari» (pàgina 50).
2. Reuneix totes les teves llibretes dels dos darrers cursos.
3. Busca les errades ortogràfiques corregides que hi tinguis.
4. Copia-les ben escrites en una casella del full «El meu propi vocabulari».
5. Copia un màxim de 28 paraules cada vegada.
6. Treballa aquest vocabulari de la mateixa manera que ho has fet amb les llistes del «Vocabulari més habitual» del quart pas. Recorda: mirar-la, recordar-ne la

imatge, lletrejar-la des del final i lletrejar-la des del principi. També pots utilitzar les altres estratègies: concurs de televisió, resseguir la paraula escrita a l'aire, etc.

7. Cal que vagis fent tot això fins que el teu nivell d'errades ortogràfiques sigui mínim.

Recorda que el programa informàtic www.edudigital.es et permet realitzar aquest pas de forma senzilla i practicar tant amb l'ordinador com amb qualsevol tauleta tàctil o telèfon mòbil.

El meu propi vocabulari

2.7 Setè pas: aprendre la normativa més útil

Objectiu

Tenir la normativa més fonamental explicada de forma clara i curta.

Tasca que es proposa

Tingueu aquesta normativa per a consultes. Llegiu-la i comenteu-la. Us serà útil quan feu exercicis d'ortografia en el futur.

Possibilitats d'ampliació

Podeu fer exercicis extres per practicar algunes de les normes ortogràfiques.

La normativa més útil

Dins l'apartat «Material per a alumnes» de www.boiraeditorial.com podreu trobar un PDF que amplia la normativa que expliquem aquí. Us el podeu descarregar gratuïtament.

Accentuació

- Paraules esdrúixoles:** quan la síl·laba tònica o forta és la tercera començant pel final es posa accent... SEMPRE! Exemple: «matemàtiques».
- Paraules planes:** si la síl·laba tònica és la segona començant pel final, només es posa accent si la paraula NO ACABA en vocal, vocal + /s/, /en/ o /in/. Sí que s'accentua si la paraula acaba en diftong (vocal + /i/ o vocal + /u/).
Exemples amb accent i sense: «rètol», «útil», «vinguéreu», «cadira», «llibre», etc.

3. Paraules agudes: quan la síl·laba tònica és la primera començant pel final, s'accentua NOMÉS si la paraula ACABA en vocal, vocal + /s/, /en/ o /in/. Si acaba en diftong no s'accentua. Exemples amb i sense accent: «avió», «dofí», «fron-dós», «depèn», «magazín», «Andreu», «caminant», etc.

I la direcció de l'accent?

- Sempre es posa accent tancat (/' /) en les vocals /i/ i /u/.

- Sempre es posa accent obert (/` /) en la vocal /a/.

- La /e/ i la /o/ presenten dos sons diferents: obert i tancat. La /e/ de «pèsol» es pronuncia oberta i per això porta accent obert; en canvi, la /e/ de «préssec» es pronuncia tancada i per això porta accent tancat. Amb la /o/ passa el mateix: la /o/ de «però» és oberta i porta accent obert, mentre que la de «camió» és tancada i porta accent tancat.

Com s'accentua la vocal /o/?

Les paraules esdrúixoles amb /o/ tònica normalment tenen l'accent obert: /ò/.

Excepcions: «fórmula», «pólvora», «tómbola», «góndola», «tórtora», «escórpora».

Les paraules planes normalment tenen l'accent obert: /ò/.

Excepcions més usuals: «estómac», «furóncol», «córrer» (i derivats), «fóra», «fórem», «fóreu», «fóssim» i «fóssi».

Les paraules agudes normalment tenen l'accent tancat: /ó/.

Excepcions més usuals: «arròs», «espòs», «repòs», «talòs», «terròs», «això», «allò», «però» i les compostes amb monosíl·labs: «rebò», «retrò», «reclòs», «capgròs», «semitò», «ressò», «debò», etc.

Com s'accentua la vocal /e/?

En general, tant si són agudes, planes o esdrúixoles, les paraules amb /e/ tònica tenen l'accent obert: /è/.

Excepcions més usuals: «església», «llémena», «cérvol», «préssec», «feréstec», «ésser», «néixer», «créixer», «prémer», «esprémer», «témer», «érem», «éreu», «clixé», «consumé», «jaqué», «peroné», «ximpanzé», «rebé», «també», «abecé», «després», «només» i les que fan el plural en «-essos» com «congrés» («congressos»), «ingrés» («ingressos»), «exprés», «succés», etc. (llevat de «xerès», «interès» i «espès»).

Accents diacrítics

Els accents diacrítics són aquells que es posen en un monosíl·lab per distingir-lo d'una altra paraula que s'escriu igual; d'aquesta manera s'eviten confusions. Per exemple: «mà» (extremitat) i «ma» («la meva»), «ús» (acció de fer servir) i «us» (pronomen), etc.

En el cas de paraules iguals amb /e/ i /o/, els accents diacrítics se solen posar en la paraula que porta l'accent tancat, com ara «ós» (animal), «bé» (correcte), «bóta» (recipient), «món» (univers), «déu» (deïtat), «dóna» (del verb «donar»), «més» (suma, quantitatiu), etc.

Excepcions: «sòl» (superfície del terra), «pèl» (filament, cabell), «mòlt» (participi del verb «moldre») i «què» (pronomen).

L'apòstrof

1. L'article s'apostrofa sempre que s'escriu davant d'una paraula començada en vocal o /h/.

Exemples: «l'home», «l'avi», «l'avió», etc.

2. L'article «la» s'apostrofa davant de les paraules que comencen en vocal o /h/, excepte les que comencen per «i», «u», «hi» i «hu» àtones.

Exemples: «l'hora», «l'heura», «l'eina», «l'única», «l'illa», etc.

Però: «la intel·ligència», «la universitat», «la humitat», etc.

3. No s'apostrofes els noms de les lletres precedides d'article.

Exemples: «la essa», «la i», etc.

4. No s'apostrofes, per tradició, «la una» (referint-se a l'hora), «la ira» ni «la host».

5. La preposició «de» s'apostrofa sempre davant de vocal o /h/, excepte si es tracta de noms de lletres.

Exemples: «d'ortografia», «d'ous», «d'elles», «d'història», etc.

Però: «de esses», «de ema», etc.

Normes útils amb poques excepcions

1. Les paraules que acaben en $\left\{ \begin{array}{l} /ca/ \\ /ça/ \\ /gua/ \\ /ja/ \\ /ga/ \\ /qua/ \end{array} \right\}$ fan el plural en $\left\{ \begin{array}{l} /ques/ \\ /ces/ \\ /gües/ \\ /ges/ \\ /gues/ \\ /qües/ \end{array} \right\}$

Exemples: «vaca»-«vaques», «llança»-«llances», «llengua»-«llengües», «raja»-«rages», «pasqua»-«pasqües», etc.

2. En escriure xifres, s'han de separar amb un guionet les desenes de les unitats i les unitats de les centenes. Per recordar-ho, ho pots memoritzar així: D-U-C.

Exemples: «dos-cents vint-i-tres», «cinc-cents quaranta-cinc», etc.

3. El so de essa sonora entre vocals s'escriu sempre amb una sola /s/.

Exemples: «casa», «cosa», «pesa», etc.

Excepcions: «amazona», «trapezi» i «topazi» (hi ha més excepcions, però no són usuals).

4. El so de essa sonora a inici de paraula o després de consonant sempre és /z/.

Exemples: «zoològic», «alzina», «zinc», etc.

Excepcions: els derivats i/o compostos de «fons» (com «enfonsar»), de «dins» (com «endinsar») i de «trans» (com «transistor»).

5. Quan la erra intervocàlica és vibrant, s'escriu sempre doble.
Exemples: «macarró», «torró», «morro», etc.
Excepcions: les paraules compostes com «contrarevolució», «autoretrat», «preromànic», etc.
6. Davant de la /p/ i la /m/, s'escriu /m/.
Exemples: «ample», «immens», «commoure», «camperol», etc.
7. Sempre s'escriu /b/ (i no /v/) si després hi va una consonant.
Exemples: «braç», «obstacle», «obvi», «blanquinós», etc.
8. Si al final d'una paraula hi ha una /u/, en els derivats apareixerà una /v/.
Exemples: «neu»-«nevar», «plou»-«plovía», «meu»-«meva», etc.
9. El so inicial de la paraula «jaqueta», davant /a/, /o/ i /u/ sempre s'escriu /j/. Davant /e/ i /i/ generalment s'escriu /g/.
Exemples: «gerani», «girafa», «màgia», «Jaume», «rajola», etc.
Però escrivim /j/ en els grups «jecc» i «ject», com ara «projecte», «injecció», «objecció», «subjecte», etc.
També escrivim amb /j/: «jeure», «jeia», «jeroglífic», «majestat», «jerarquia», «Jerusalem», «Jesús», «Jeremies», «jesuïta», «Jeroni» i derivats.
10. Els verbs en passat que acaben en «ava», «aves», «àvem», «àveu» i «aven» sempre s'escriuen amb /v/ (és el passat d'indicatiu).
Exemples: «caminava», «miràveu», «ballaven», etc.

11. La majoria de les paraules masculines que acaben en /a/ àtona s'escriuen amb /e/ final, i les femenines amb /a/.

Exemples de mots masculins: «home», «llibre», «formatge», etc.

Exemples de mots femenins: «dona», «roca», «taula», etc.

Les excepcions coincideixen amb el castellà: «egoista»/«egoísta», «febre»/«fiebre», etc.

12. Les paraules de l'apartat anterior sempre fan el plural en «-es».

Exemples: «llibres», «formatges», «dones», «roques», «taules», «classes», etc.

13. La /ç/ mai s'escriu davant la /e/ o la /i/.

2.8 Vuitè pas: fer una avaluació final objectiva

Objectius

- Comprovar que la reducció d'entre un 50% i un 80% de les faltes ortogràfiques és real.
- Avaluar el grup d'estudiants.

Tasca que es proposa

És hora que els alumnes tornin a avaluar el seu nivell d'ortografia pel que fa a:

1. El vocabulari bàsic en què es cometen més faltes.
2. El percentatge d'errades ortogràfiques en textos lliures (que poden ser de qualsevol assignatura).

Possibilitats d'ampliació

Si teniu cap dubte, podeu consultar el fòrum de l'apartat «Material per a professorat» de www.boiraeditorial.com i us el resoldrem.

Avaluació final

Gràcies al programa informàtic de www.edudigital.es i als exercicis d'aquest llibre, les teves faltes ortogràfiques s'hauran reduït molt. Per comprovar-ho de forma objectiva, et demanem que repeteixis el test inicial i que el comparis amb el resultat que vas obtenir abans de començar aquests passos:

1. Dictat de cent mots a l'atzar de la llista que trobaràs en la pàgina següent. En quantes t'has equivocat?
2. Redacció d'un text de més de 400 paraules (o recull de diversos textos breus que hagi escrit i que sumin aquesta quantitat de paraules) sense consultar el diccionari, copiar o fer preguntes sobre l'ortografia.

Després de corregir-te els textos, podràs saber el teu percentatge de faltes ortogràfiques usant la fórmula següent:

$$\frac{(\text{Nombre d'errades} \times 100)}{\text{Nombre de paraules escrites}} = \% \text{ d'errades ortogràfiques}$$

Quin tant per cent de faltes ortogràfiques tens ara?

Quant has millorat respecte a l'avaluació inicial?

I això només és el principi... A partir d'ara, cada nou treball d'ortografia que facis et serà útil. Milloraràs de forma continuada perquè has integrat el secret de la bona ortografia. Felicitats!

Les 112 paraules que més errors generen en català

a baix	bitllet	germà/germana	rellotge
a vegades	blanc	gimnàstica	selva
ahir	boca	govern	sempre
aigua/aigües	bonic/bonica	guerra	seu/seva
així	bossa	habitació	també
això	botiga	habitatge	temps
alcohol	butxaca	hi ha	text
allà	cavall	història	treball
allí	ceba	hivern	treballar
alt	col·laborar	home	vacances
anava	col·legi	hora	vailet
anglès	conviure	hospital	vaixell
aprovar	cotxe	il·lusió	vegada
aquí	cova	intel·ligència	veí/veïna
arbre	covard	jo	vell/vella i bell/bella
arribar	dalt	jove	vent
assignatura	dèbil	llavors	verd
autobús	demà	llenguatge	vermell
avançar	després	matemàtiques	viatge
aventura	deures	meravellós/meravellosa	vídeo
avi/àvia	dibuix	meu/meva	visual
avió	entrepà	mitjó	volia
avisar	equivocar	mou/movia	vosaltres
avorrir	escriure	nou/nova	vostre
avui	estalviar	núvol	vull
balcó	excepte	obert	
barca	excursió	paraigua/paraigües	
bé/béns i be/bens	feliç	prohibir	
beguda	formatge	prova	